

Lahti
Näkkimistö II
Arkeologinen inventointi
2024

Johanna Rahtola
Oskari Sairanen

Maanala Oy

Sisällysluettelo

Tutkimuksen perustiedot	3
1. Tausta ja tutkimustehtävä	4
2. Menetelmät	4
3. Alueen tutkimushistoria ja historialliset kartat	5
4. Havainnot	7
4.1 Yleiset havainnot	7
4.2. Rekola	12
5. Yhteenveto	15
6. Lähteet.....	15
Liite 1. Maastossa kuljettu alue	16

Tutkimuksen perustiedot

Kohde: Lahti, Näkkimistö II kaava-alue

Tutkimuksen tyyppi: arkeologinen inventointi

Tavoite: Selvittää alueen kaiken tyyppiset ja aikaiset arkeologiset kohteet. Määritellä arkeologisten kohteiden tila ja rajaukset.

Kenttätöaika: 3.10.–17.10.2024

Tutkijat: FM Johanna Rahtola ja FM Oskari Sairanen

Tilaaaja: Lahden kaupunki

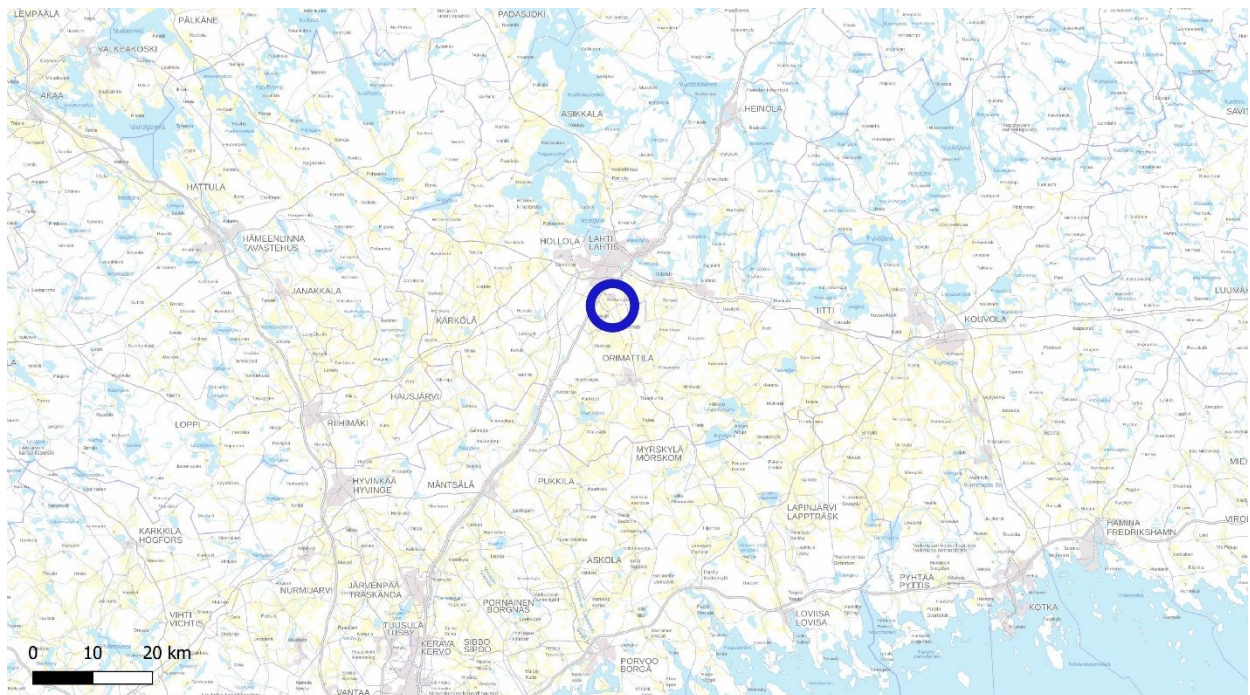
Aiemmat arkeologiset tutkimukset: -

Aiemmat löydöt: -

Koordinaatit: N 6754039 E 428028

Tutkimuksessa talletetut esinelöydöt ja näytteet: –

Tulos: Alueelta ei tunnettu ennestään arkeologisia kohteita. Inventoinnissa alueelta löytyi yksi ennestään tuntematon arkeologinen kohde, historiallisen ajan hiilimiilu *Rekola*. Kohteelle ehdotetaan statukseksi kiinteä muinaisjäänös.

Kuva 1. Tutkimusalueen sijainti on merkitty kartalla sinisellä ympyrällä. Kartta: Johanna Rahtola, Maanala Oy.

Raportin karttakoordinaatit on ilmoitettu ETRS-TM35FIN-järjestelmässä (korkeus N2000). Alkuperäinen arkistoaineisto digitaalisine valokuvineen: Maanala Oy. Raporttikopiot pdf-muodossa: Museoviraston arkisto, alueellinen vastuumuseo ja työn tilaaja.

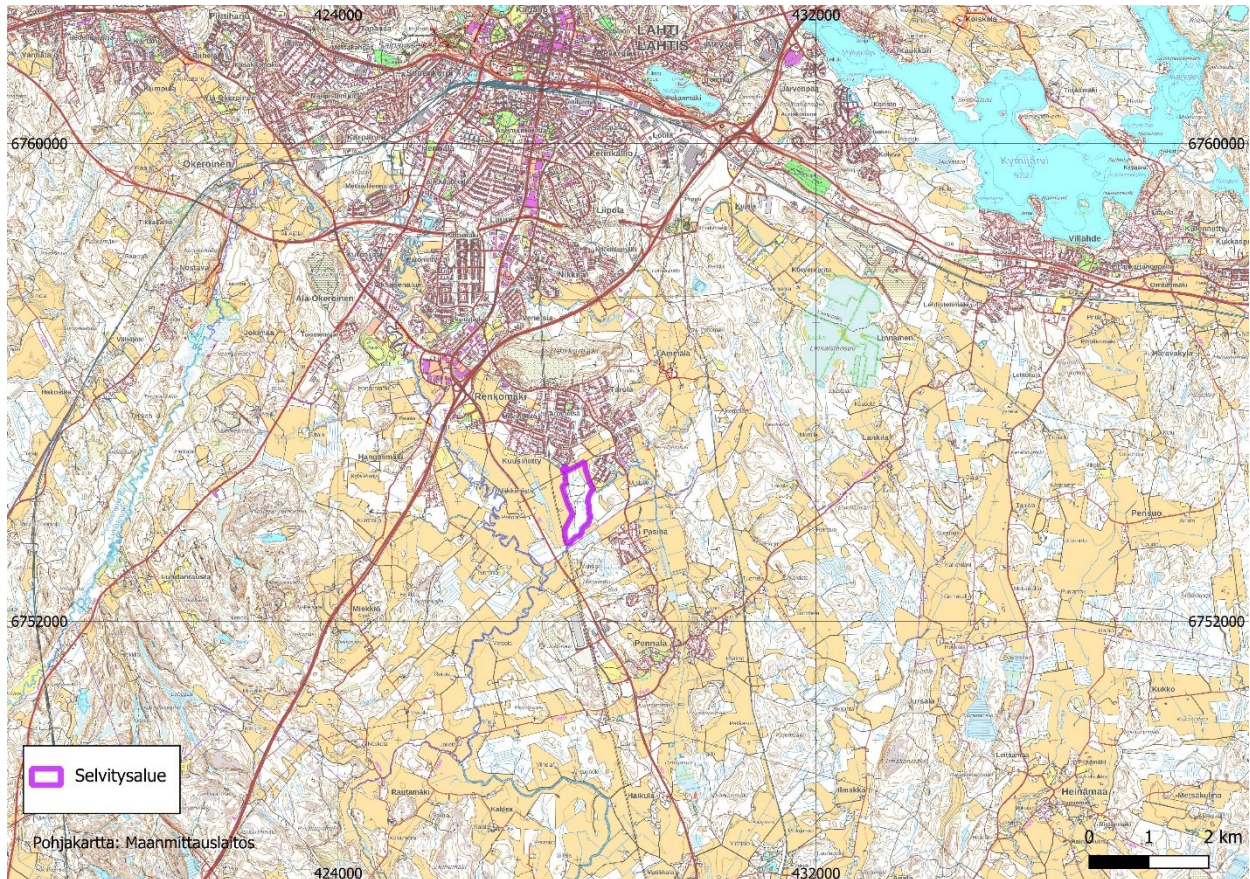
Kansikuva: Metsäaluetta selvitysalueen länsilaidalla. Kuva pohjoiseen. Kuva: Johanna Rahtola, Maanala Oy.

1. Tausta ja tutkimustehtävä

Lahden kaupungilla on suunnitteilla asuinalue (Lahden Näkkimistö II) Renkomäkeen, Näkkimistökadun ympärille kaavoitetun asuinalueen jatkoksi, sen länsipuolelle. Lahden kaupunki tilasi kaavatyötä varten alueen arkeologisen inventoinnin Maanala Oy:ltä 20.9.2024.

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää sijaitseeko alueella kiinteitä muinaisjäännöksiä tai muita arkeologisia kohteita, jotka tulisi huomioida kaavoitusprosessissa.

Arkeologisen inventoinnin tekivät arkeologit FM Johanna Rahtola ja FM Oskari Sairanen.

Kuva 2. Selvitysalue merkittynä kartalla. Kartta: Johanna Rahtola, Maanala Oy.

2. Menetelmät

Maastotöiden valmisteluvaiheessa selvitettiin aluetta kuvaavat historialliset kartat sekä keskeistä kirjallisuutta. Alueen maankäytön historiaa selvitettiin myös historiallisten ilmakuviin, Maanmittauslaitoksen viistovalovarjosteen, sekä Lidar-aineiston avulla.

Maastotöissä noudatettiin vakiintuneita arkeologisen inventoinnin menetelmiä. Alueelta etsittiin kaiken tyyppisiä ja aikaisia arkeologisia

kohteita. Aluetta tarkasteltiin silmänvaraisesti, lisäksi aluetta tutkittiin koekuoppittamalla ja maanäytekairauksella.

Havainnot dokumentoitiin valokuvaamalla ja kirjallisiin muistiin panoin. Paikkatiedot otettiin Garmin Montana 680 GPS-laitteella.

Maastotyö tehtiin 3.10.–17.10.2024 välisenä aikana. Olosuhteet maastotöiden aikaan olivat hyvät.

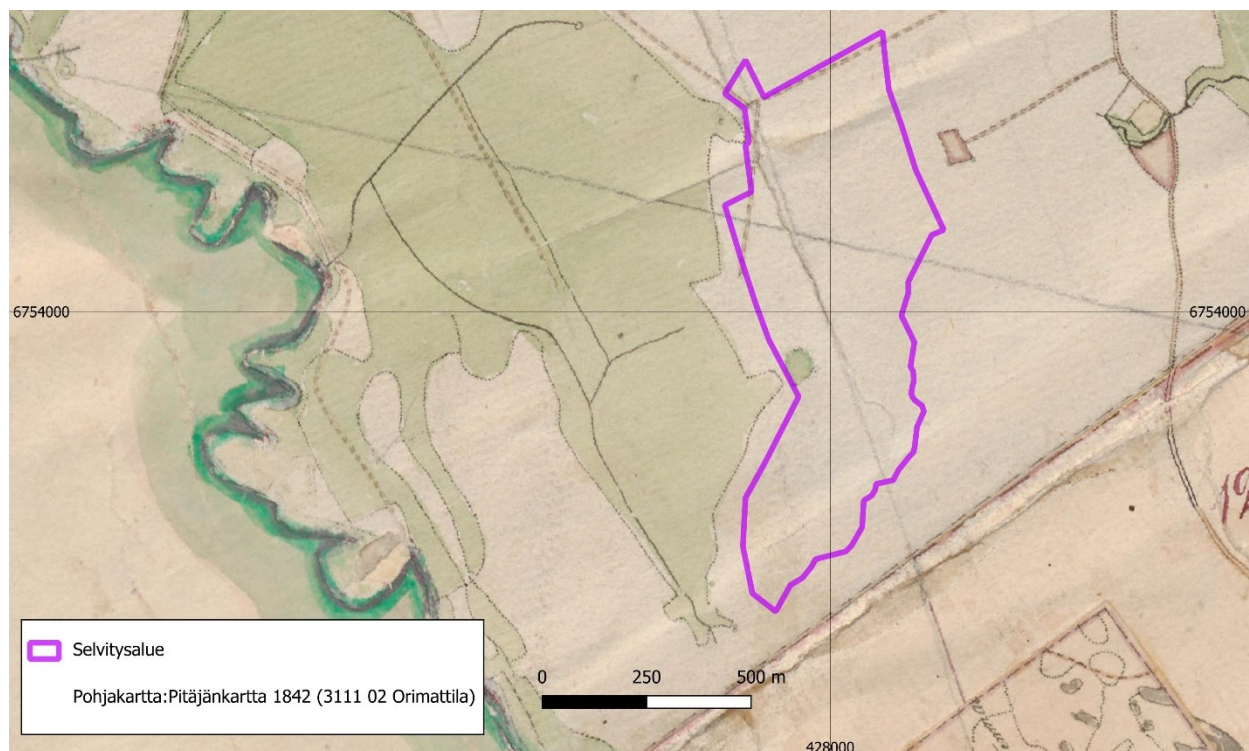
3. Alueen tutkimushistoria ja historialliset kartat

Alueelta ei tunnettu ennestään kiinteitä muinaisjäännöksiä tai muita arkeologisia kohteita. Lahden kaupunginmuseon vuonna 2001 käynnistämässä hakkeessa: *"Porvoonjoen asutustutkimus. Kansallismaiseman syntyvaiheet ja tulevaisuus"* selvitysalue on sisällytetty laajaan tutkimusalueeseen. Vuonna 2001 alkaneessa hankkeessa selvitettiin ihmisen ja luonnon historiaa Porvoonjoen vesistöalueella. Hankkeeseen liittyvissä inventoinneissa ei löytynyt arkeologisia kohteita nyt tarkastettavan selvitysalueen osalta (Lahelma 2002). Em. hankkeessa tutkimuksen paino oli esihistoriassa, eikä tutkimuksessa selvitetty alueen historiallista asutusta tai maakäyttöhistoriaa

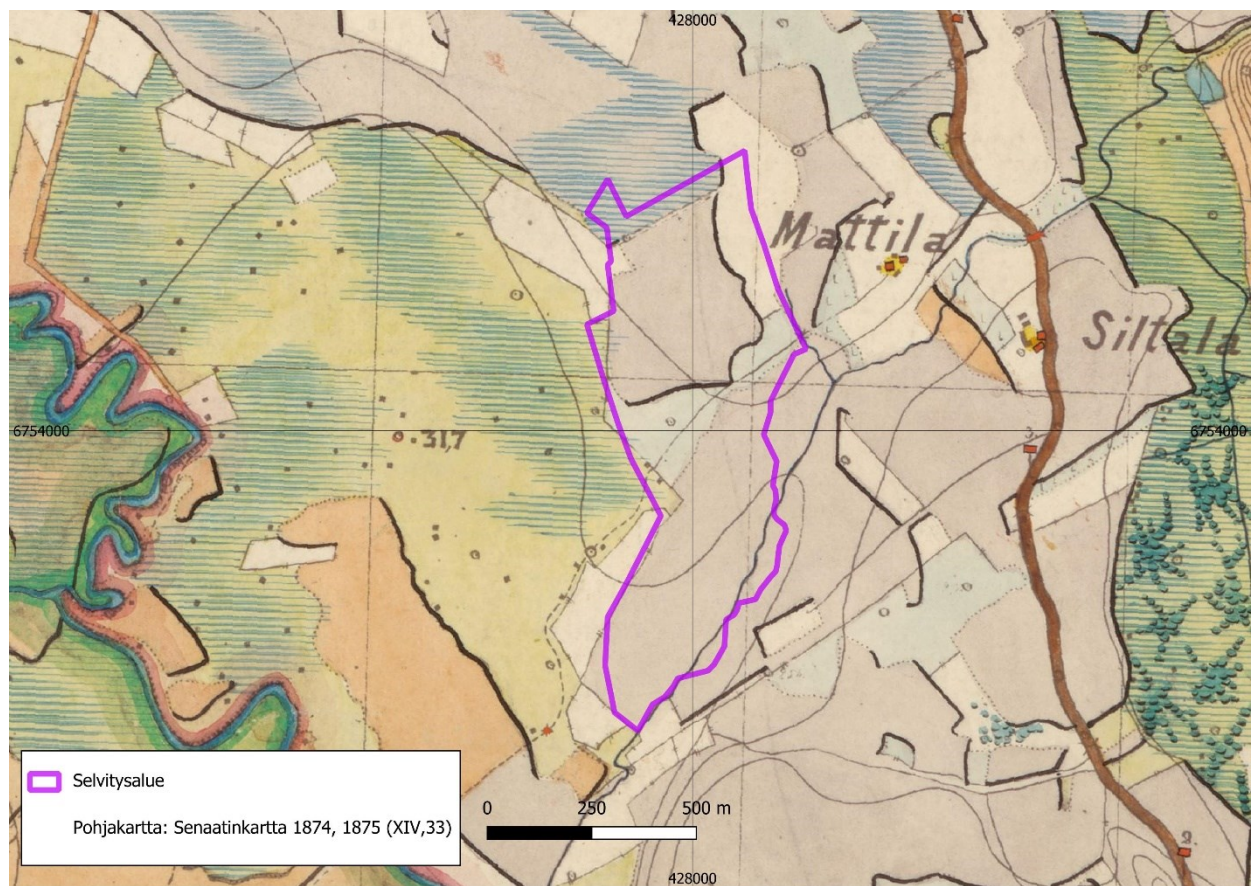
Selvitysalueella lähimmät tunnetut kohteet ovat kaikki kivikautisia asuinpaikkoja: Orimattilan kunnan puolella sijaitsevat *Urtoja* (muinaisjäännösrekisterin tunnus 560010061) ja *Alestalo* (muinaisjäännösrekisterin tunnus 560010010), sekä Lahden kaupungin alueella sijaisteva *Uusitalo* (muinaisjäännösrekisterin tunnus 398010001).

Selvitysalue sijoittuu korkeustasoille 70-72,5 m mpy (metriä merenpinnanyläpuolella) ja on siten kivikaudelle ajoittuvien kiinteiden muinaisjäännösten löytymisen kannalta potentiaalista. Alueelle myös sijoittuu Ancyclusjärvivaiheen aikainen muinaisranta. Muinaisranta sijoittuu korkeustasolle 70 m mpy pohjoinen-eteläsuuntaisesti. Alueen vesistöhistoriaa ja rannansiirtymää ovat käsitelleet mm. Sirviö, Kajander & Heikkilä 2001 (s. 37), Takala, 2004 (s. 50-52) ja Sirviö & Kajander 2003 (s. 85-87).

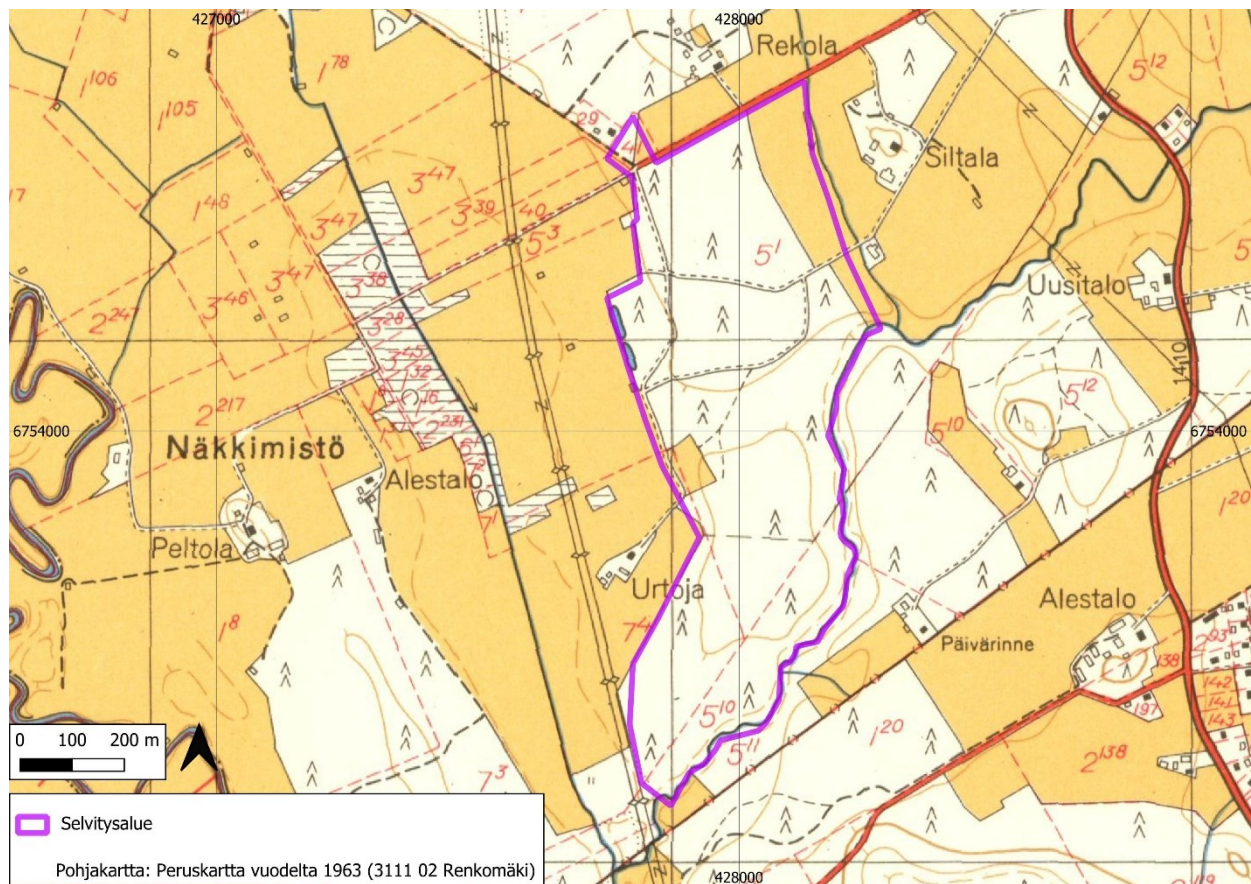
Alue on historiallista Orimattilan pitäjän Renkomäen kylän (*Renkomäki By*) aluetta. Vuosina 1834, 1836 laaditulla isojakokartalla Renkomäen kylän talot ovat sijainneet nykyisten Alestalon ja Ämmälän alueiden kohdalla S. Grönlund 1834, 1836). Selvitysalue on ollut asumaton takamaata (S. Grönlund 1834, 1836). Edelleen vuoden 1842 pitäjänkartalla (3111 02 Orimattila) alue on metsää, samoin kuin vuosina 1874, 1875 laaditulla Senaatinkartalla (karttalehti XIV, 33). Senaatin kartalla lähin asutus, Mattilan tila, sijaitsee alueen itäpuolella. Myöskään aluetta kuvaavalla vanhalla peruskartalla vuodelta 1963 alueelle ei ole merkitty asutusta (3111 02 Renkomäki).

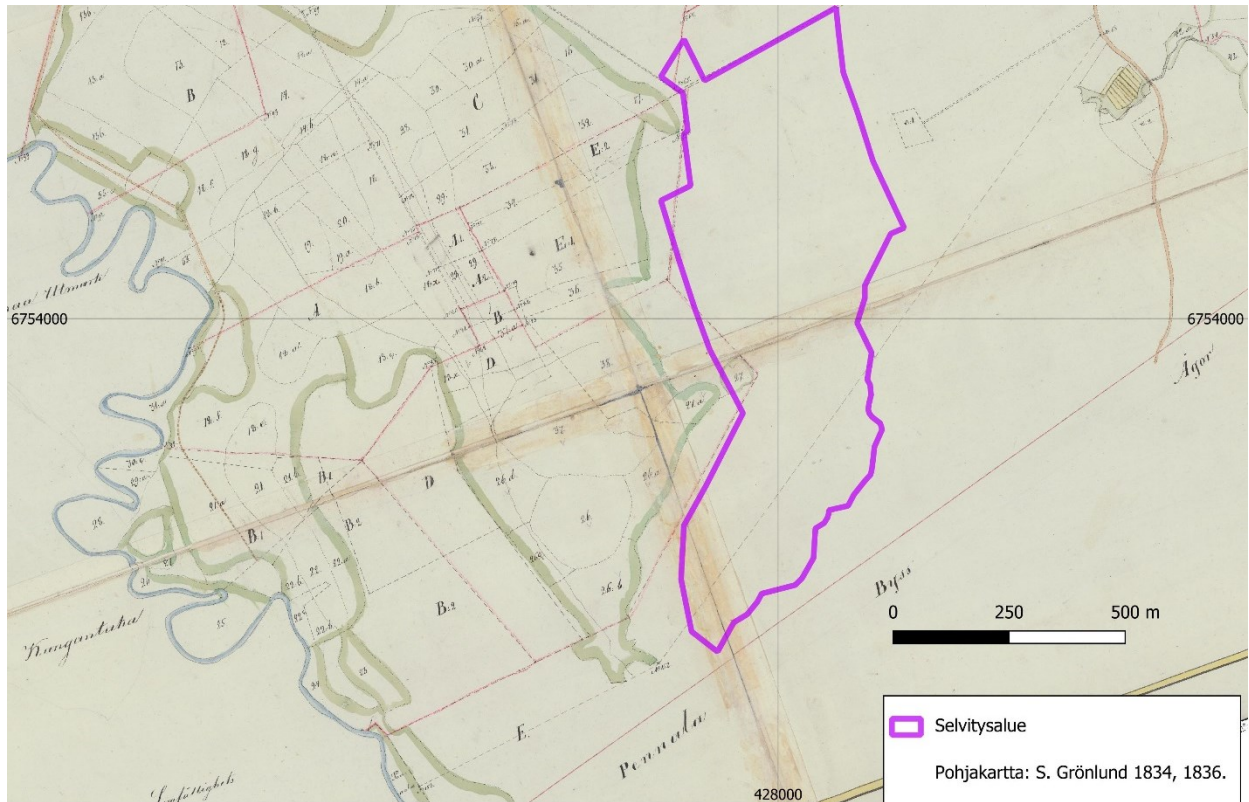
Kuva 3. Alue pitäjänkartalla. Kartta: Johanna Rahtola, Maanala Oy.

Kuva 4. Alue Senaatin kartalla. Kartta: Johanna Rahtola, Maanala Oy.

Kuva 5. Selvitysalue vanhalla peruskartalla. Kartta: Johanna Rahtola, Maanala Oy.

Kuva 6. Alue isonajokartalla. Kartta: Johanna Rahtola, Maanala Oy.

4. Havainnot

4.1 Yleiset havainnot

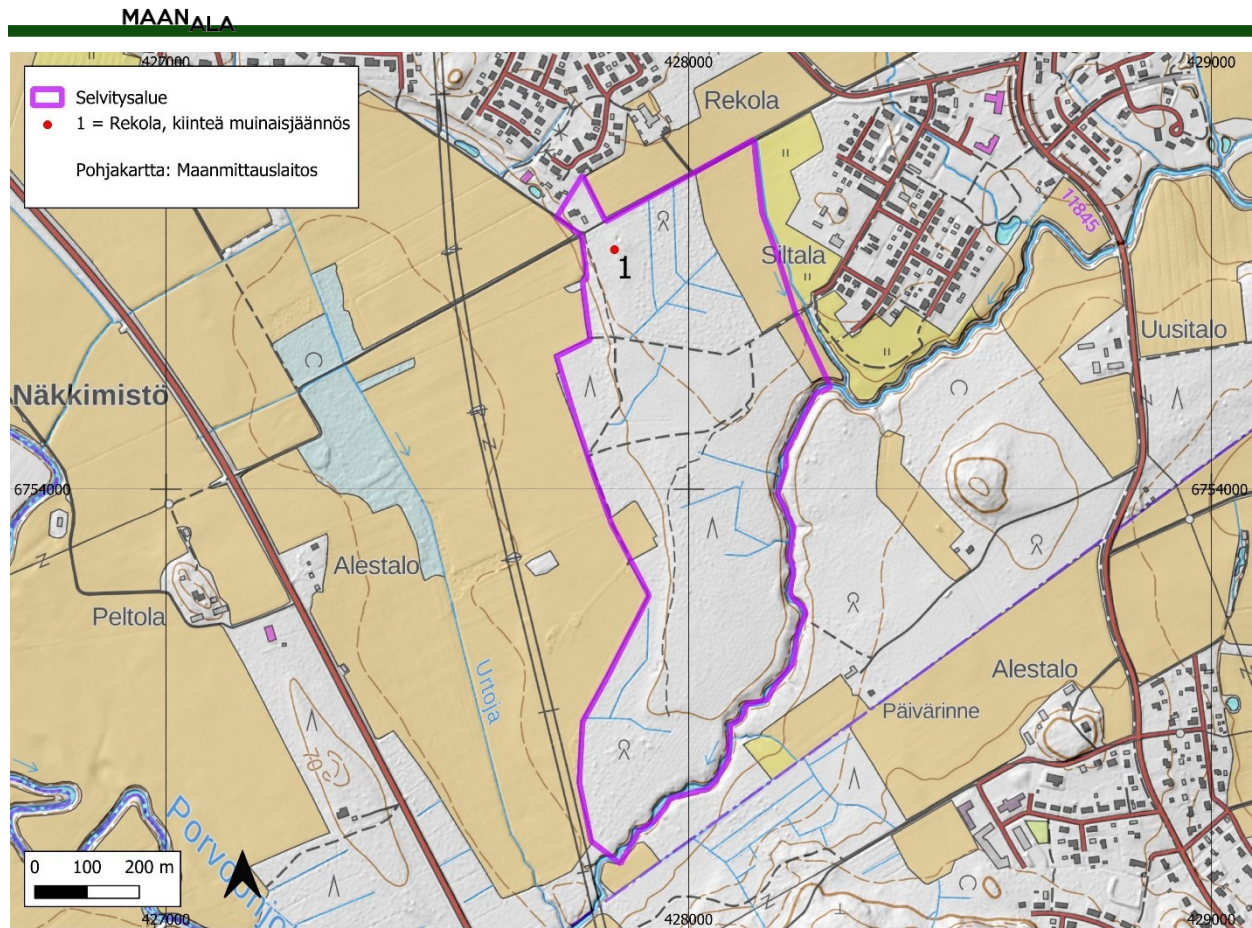
Selvitysalue sijaitsee Lahden kaupungin eteläosassa, Lahden ja Orimattilan rajan tuntumassa. Selvitysalueen laajuus on noin 47 ha. Alue rajoittuu idässä ja etelässä Renkojokeen. Länsipuolella selvitysalue rajoittuu peltoon ja pohjoisosassa Näkkimistöntiehen. Selvitysalue on asumatonta ja rakentamatonta. Alueen luoteiskulmaan on merkitty maastokartalle rakennuksia, mutta maastossa oli kuitenkin todettavissa, että rakennukset oli purettu ja alue siivottu. Alueella risteilee muutama hiekkapäälysteinen tie sekä pienempiä polkuja metsäalueella.

Suurin osa alueesta onkin metsää. Metsäalueet olivat paikoin hyvin kosteita runsaasta ojituksesta huolimatta. Alueella on myös muutamia lähde-/suppalampia. Alueen itäkoillisosassa on jokin verran peltoa, sekä lisäksi pieni

peltoala selvitysalueen länsilaidalla. Tutkimuksen ajankohtana pellot olivat sängellä.

Korkeusaseman ja topografian perusteella kivikautiselle asutukselle potentiaalisella muinaisrannan alueen silmämääräisessä tarkastelussa maasto ei vaikuttanut kivikaudelle ajoittuvalle asutukselle niin optimaaliselle, kuin mitä kartta-aineiston perusteella olisi ajatellut. Alueelle tehtiin kuitenkin lukuisia koekuoppia. Maa koekuopissa oli savea, eikä metsäalueelle tehdyissä koekuopissa todettu mitään viitteitä kivikautisesta asutuksesta.

Ainoa arkeologinen havainto alueella oli alueen pohjoisosassa todettu historiallisen ajan hiilimiilu (kts. luku 4.2 ja kartta kuva 7).

Kuva 7. Selvitysalue ja maotossa todettu kiinteä muinaisjäännös kartalla. Kartta: Johanna Rahtola, Maanala Oy.

Kuva 8. Alueen länsiosan alavaa ja kosteaa metsäaluetta. Kuva länteen. Kuva: Johanna Rahtola, Maanala Oy.

Kuva 9. Metsää alueen keskivaiheilla. Kuva itään. Kuva: Johanna Rahtola, Maanala Oy.

Kuva 10. Kuva kaakkoon kohti selvitysalueen länsiosaa. Kuva: Johana Rahtola, Maanala Oy.

Kuva 11. Selvitysalueen pohjoisinta osaa, aikaisemmin rakennettua aluetta. Kuva itäkaakkoon. Kuva: Johana Rahtola, Maanala Oy.

Kuva 12. Selvitysalueen itäosan metsäaluetta kuvattuna itään. Kuva: Johana Rahtola, Maanala Oy.

Kuva 13. Selvitysalueen itäosan peltoaluetta. Kuvattuna pohjoiseen. Kuva: Johana Rahtola, Maanala Oy.

Kuva 14. Kosteapohjaista metsää selvitysalueen keskivaiheilla. Kuva: Johana Rahtola, Maanala Oy.

Kuva 15. Tasaista maasto selvitysalueen kaakkoisosassa Rengonjoen tuntumassa. Kuva: Johana Rahtola, Maanala Oy.

4.2. Rekola

Tunnus: Uusi kohde, ehdotetaan statukseksi kiinteä muinaisjäännös

Tyyppi: hiilimiilu

Ajoitus: historiallinen

Koordinaatit: N 6754459 427858

Korkeus: 70 – 72,5 m

Löydöt: -

Aikaisemmat tutkimukset: -

Kuvaus: Inventoinnin yhteydessä alueella todettiin yksi noin 10 m halkaisijaltaan oleva hiilimiilu. Kohde sijaitsee nuorta puustoa kasvavassa metsikössä noin 40 m etäisyydellä etelään Näkkimistöntiestä. Hiilimiilun ympäristössä puusto koostuu erilaisista lehtipuista ja kuusista. Aluskasvillisuus alueella on pääasiassa sammalta ja erilaisia heinäkasveja. Maaperä alueella on ohuen pintaturpeen alla hienoa hiekkaa. Maanpinta laskee hiilimiilun tienoilla hyvin loivasti länteen

Alueella sijaitsee suurehko maanottopaikka, jonka ympäristöön on, todennäköisesti kaivinkoneella, kaivettu useita pienempiä kuoppia. Nämä kuopat on mahdollisesti kaivettu maanottoon soveltuvan alueen paikantamiseksi. Eri kokoisia ja -muotoisia kuoppia alueella todettiin sijaitsevan ainakin 12 kappaletta.

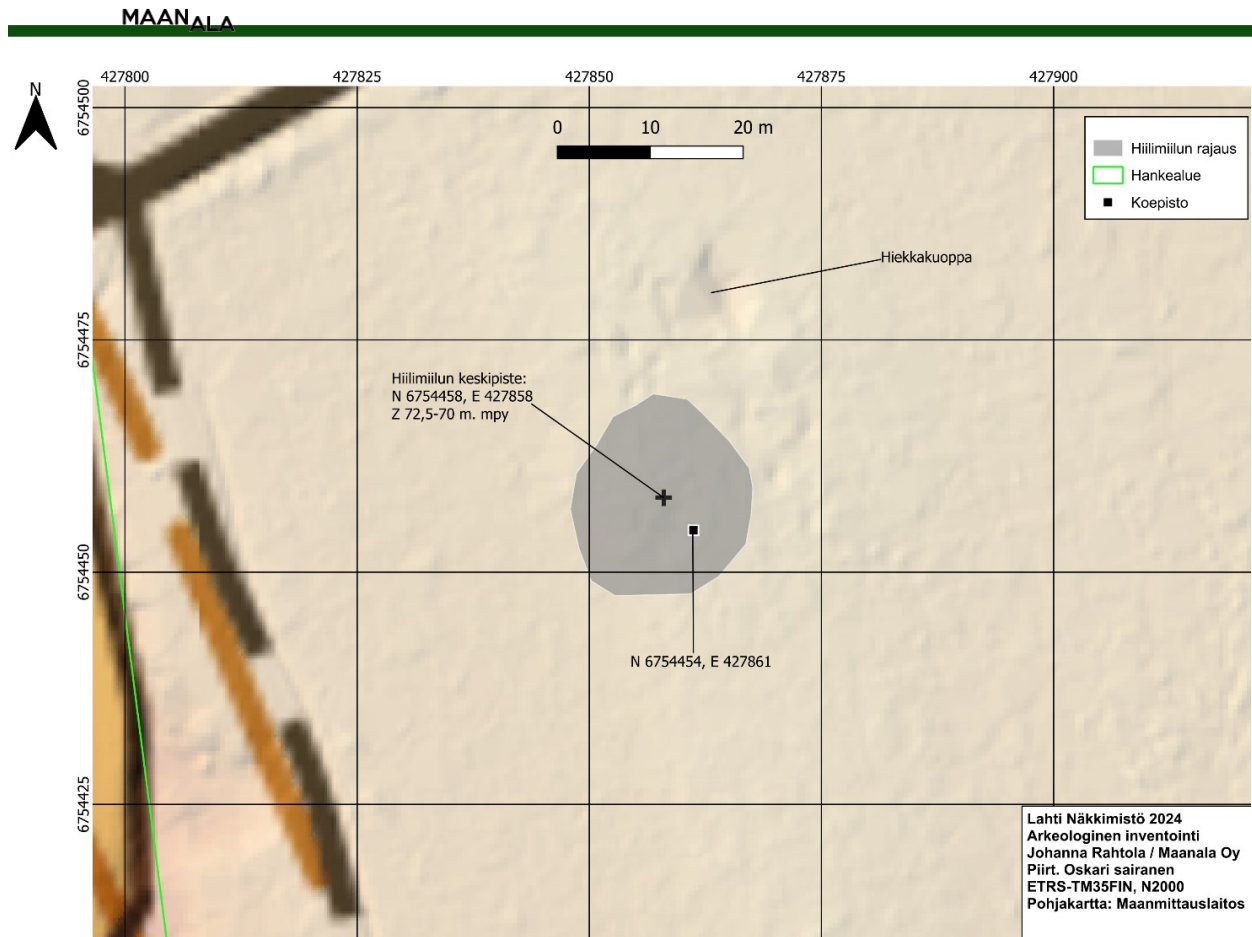
Hiilimiilu on suhteellisen hankala tunnistaa maastossa koska sen ylitse on todennäköisesti ajettu metsätyökoneilla ja maata on mahdollisesti kaivettu sen alueella hiilimiilun käytön loppumisen jälkeen, jolloin sen alkuperäinen rakenne on vaurioitunut. Kohde erottuu nykyisin maastossa kolmena matalana maakasana,

joista itäisintä kiertää matala, ojamainen kairanto sen itä- ja eteläpuolilla. Korkeutta maakasoilla on noin 30–50 cm. Halkaisijaltaan miilu on noin 10 metriä. Kumpareen kohdalla hiilinen maa tuli näkyviin heti pintakarikkeen alta ja se ulottui yli 50 cm syvyyteen maata kairattaessa. Kohteen kaakkoisosaan kaivettiin yksi 30x30 cm koepisto, joka oli 50 cm syvä. Koepistosta kävi ilmi, että hiilinen maa alkaa välittömästi maanpinnalta, pintakarikkeen alta ja jatkuu ainakin 50 cm syvyyteen, jonka alapuolella maa muuttuu väriltään vaaleammaksi.

Koska kohde on ainakin osittain myöhäisemmän metsän- ja maankäytön vaurioittama, se rajattiin kairausten ja koekuopan perusteella kuvan 17. kartalla esitettyyn paikkaan.

Kuva 16. Koekuopan seinämää. Kuva: Oskari Sairanen, Maanala Oy.

Kuva 17. Kohteen rajausta kartalla. Kartta: Oskari Sairanen, Maanala Oy.

Kuva 18. Hiilimiilun keskipiste (suunnilleen kuivuneen kuusen alla) etelästä kuvattuna. Etualalla koepisto täytön jälkeen. Kuva: Oskari Sairanen, Maanala Oy.

Kuva 19. Hiilimiilun keskipiste kaakosta kuvattuna. Kuva: Oskari Sairanen, Maanala Oy.

Kuva 20. Maa-aineksenottokuoppa hiilimiilun kupeessa. Kuva: Johanna Rahtola, Maanala Oy.

5. Yhteenveto

Alueelta ei tunnettu ennestään arkeologisia kohteita. Inventoinnissa alueella todettiin yksi historiallisen ajan hiilimiilu (Rekola). Kohteelle edotetaan statukseksi kiinteä muinaisjäänös.

Lahdessa 25.11.2024.

Johanna Rahtola

arkeologi, FM

Oskari Sairanen

arkeologi, FM

Maanala Oy

6. Lähteet

Grönlund, S. 1834, 1836. Karta öfver Renkomäki Byss Ägor belägne uti Orimattila Socken af Perno Härad och Nylands Län. Maamittaushallituksen uudistusarkisto. Kansallisarkisto.

Lahelma, Antti 2002 toim. Porvoonjoen yläjuoksun esihistoriallisia ja kulttuurihistoriallisia kohteita Lahden, Hollolan ja Orimattilan alueella. Lahden kaupunginmuseo. Porvoonjoen asutustutkimus -hanke 2002.

Peruskartta 1963. Karttalehti 3111 02 Renkomäki. Maanmittauslaitos.

Pitäjänpitää 1842. *Karttalehti 3111 03 Orimattila*. Pitäjänpitää. Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto. Kansallisarkisto.

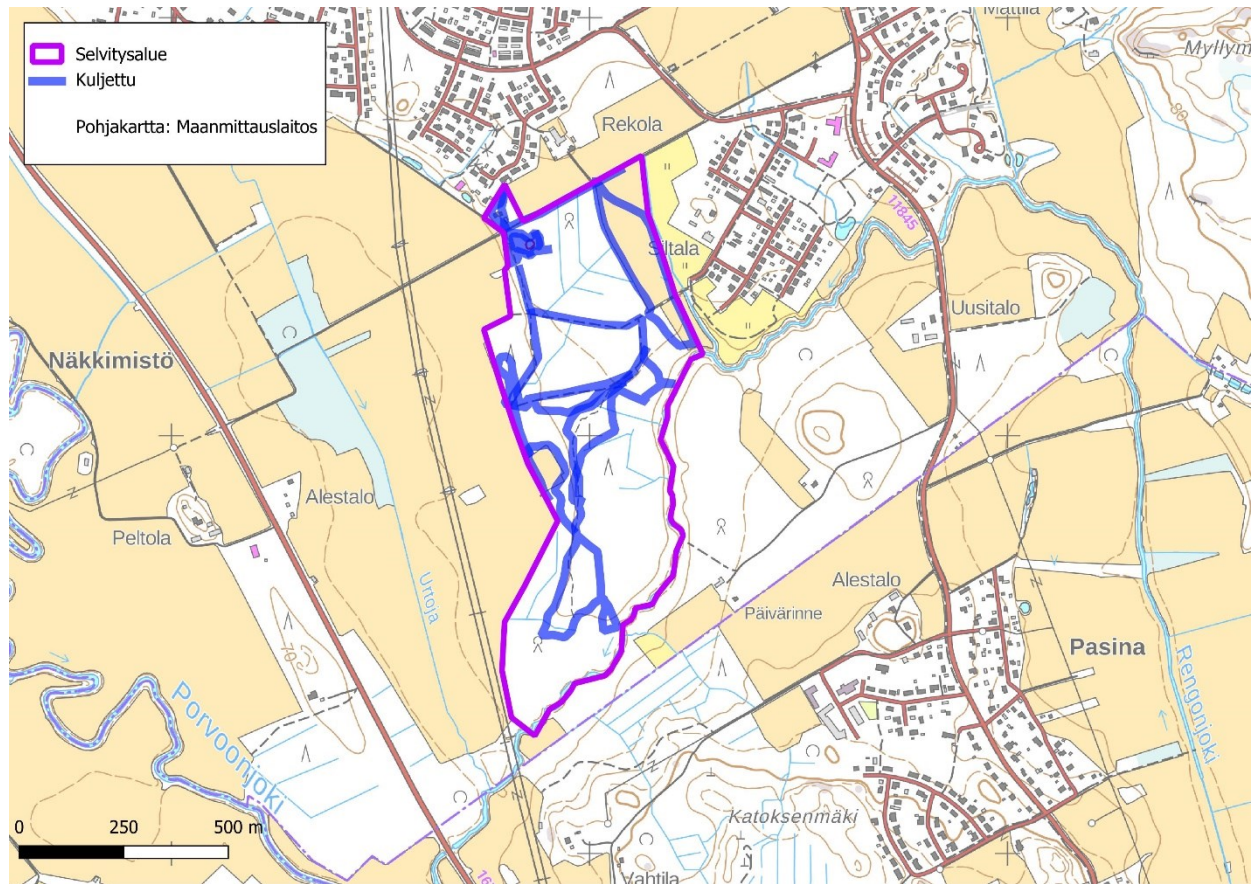
Senaatinkartta 1874, 1874. *Karttalehti XIV, 33*. Senaatinkartasto. Maamittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto. Kansallisarkisto.

Sirviö, Tommi & Kajander, Meri & Heikkilä, Maija 2001. Ancylos-transgressio ja pienvesistöjen kehitys Lahden-Orimattilan alueella. Lahden kaupunginmuseo/Päijät-Hämeen maakuntamuseo 2001.

Sirviö, Tommi & Kajander, Meri 2003. Holocene development of the Pennala basin with special reference to the palaeoenvironment of Meso- and Neolithic dwelling site, Lahti-Orimattila, Southern Finland. *Fennia* 181:1 (2003).

Takala, Hannu 2004. Lahden Ristola ja Etelä-Suomen varhaisin jääkaudenjälkeinen asutus. Lahden kaupunginmuseo 2004.

Liite 1. Maastossa kuljettu alue

Maastossa kuljettu alue. Kartta: Johanna Rahtola, Maanala Oy.